



# זבל מואמינים

## גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת אחרי תשפ"ד שנה י | גליון מס' 531

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919  
9139191@gmail.com

### פתחו שערים

דבר מוסר וגשיא 'בני אמונים'

### צדיק שימר אמונים

"סבא", עמדתי מול המצבה כשעיני לחות, "עומד כאן נכדך, יעקב דב, שזכה ב"ה להקים את 'בני אמונים' לחזק עגית אמן בכלל ישראל. סבא, המסרת שלך עברה מדור לדור, הזהירות והזהירות שלך בעגית אמן שהשרשת בילדיך ונכדיך הפכה כעת לנחלת העולם היהודי כולו, והכל בזכותך".

אבל זה לא היה הדבר היחיד שהבנתי באותו רגע. המשנה במסכת קדושין (לט ב) אומרת: "כל העושה מצוה אחת מטיבים לו ומאריכים לו ימיו ושנותיו ונוחל את הארץ". ומפרט הירושלמי (שם א ט) שהמשנה מדברת על אדם "שיחד לו מצוה ולא עבר עליה מימיו", כלומר, מי שמקבל על עצמו לקיים מצוה אחת בכל מצב, בלי לבטלה לעולם, שכיון שהוא מוסר נפשו בעבור קיימה, זוכה הוא בעבור כך שיטיבו לו, יאריכו ימיו וינחילוהו את הארץ.

הנצי"ב (דברים ו א) מוסיף ואומר כי המקבל על עצמו זהירות יתרה באחת מהמצוות, תצמח לו מכף אף תועלת בחנוך בניו, שכן "ילמדו גם הם להיות משקעים באיזו מצוה, כאשר יראו מאביהם".

ושני הדברים האלו התקיימו בסבא: בזכות ההקפדה על עגית אמן, שעליה הבטיחו חכמים באפן מיוחד (ברכות מז א) שהמקפיד לקיימה "מאריכים לו ימיו ושנותיו", זכה סבי הגדול, רבי יעקב דב, להאריך ימים עד הגיעו לגיל צ"א כמנין אמן, גיל שנחשב באותם ימים כזקנה מפלגת.

וגם החלק השני, דברי הנצי"ב, קום והתגשם בחסד ה' הלכה למעשה, כי כאמור את זהירותי בכבודה של עגית אמן ועבדת היותי בחסד ה' שקוע ומשקע בענין נשגב זה, למדתי מנכדו - אבי מורי רבי חיים בן ציון זצ"ל - שפדברי הירושלמי "יחד לו מצוה זו ולא עבר עליה מימיו".

יהיו דברי אלו לזכרו ולעלוי נשמתו של סבי הגדול רבי יעקב דב, שפאמור בשבת זו חל יום ההולא שלו. ואליכם קוראים יקרים אקרא: בחרו גם אתם להקפיד על עגית אמן. ברכו מדי יום ברכות השחר בחברותא. זוהי מצוה שמחד היא קלה ופשוטה לבצוע, ומאידך הילדים והנכדים מבחינים בכך, והדבר חוזר לנשמתם, ובכך תזכו בעז"ה שלהבת האמונה היהודית הטהורה תבער בצאצאיכם מעתה ועד עולם.

בית החיים בעירה סעק קדם את פנינו בשתיקה, מצבותיו העתיקות מבצבצות בין אזובים ירקם. הגענו אליו באותו בוקר במסגרת מסע שרשים ברומניה, לפקד בו את קברו של זקני שאני נושא את שמו, רבי יעקב דב מרמורשטיין זצ"ל, שבשבת קדש זו פרשת אחרי, יחול יום הארצות השמיים ושלושה שלו.

נגשתי אל המצבה והתחלתי לקרא את האותיות, כששום דבר אינו מכין אותי להפתעה המצפה לי; "פה תדם עין יעקב", קראתי מהמצבה, "איש תם וישר צדיק תמים, ירא ה' כל ימיו, מו"ה יעקב דב בן בילא, תלמיד מבהק להגאון מורנו הרב רבי יהודה אסאד. מת בימי זקנותו, מספר ימיו צ"א שנים".

צמרמרת של התרגשות אחזה בי באותו רגע. "צ"א שנים"...! אין צריך להסביר את משמעותו של המספר צ"א לכל מי שדרך על מפתנו של עולם עגית אמן. אמן היא בגימטריה צ"א. צ"א זה גם ראשי תבות של צ' אמן - מספר האמונים שיהודי צריך לענות בכל יום. אמן וצ"א הם הינו הך. בשורה הבאה קראתי את התאריך שבו נפטר סבי, ביום כ"ו בניסן תרצ"א, ושוב התרגשתי עד עמקי נשמת, למצא עוד צ"א - שני רמזי אמן במצבה אחת, בדייק כמו הגימטריה של שמו, יעקב שעולה בגימטריה פעמים אמן.

אין מקרה בעולם. בני המשפחה דאז בודאי לא טרחו לציין סתם כך את העבדה שסבא נפטר בגיל צ"א. נדיר יחסית שכותבים את מספר שנות הנפטר על המצבה. יש לכך הסבר אחד, והוא - שסבא רבי יעקב דב היה זהיר בעגית אמן, ובניו מצאו דרך צנועה ופקחית לרמוז זאת על המצבה לדורות.

ופתאום, ברגע אחד הבנתי... הבנתי מהיכן שאב אבי מורי הרה"ח רבי חיים בן ציון ז"ל, בן בנו של הסבא ר' יעקב דב, את חרדת הקדש המיוחדת שהיתה לו לעגית אמן, ואת הקפדתו לענות אמן אחר ברכות השחר שלי ושל אחי יום אחר יום, שעל ידה הטביע בנו מגיל צעיר את חשיבות הענין.

הוא קבל זאת מהסבא ר' יעקב דב זצ"ל שאצלו גדל, שבודאי קבל את ההקפדה על עגית אמן ממי שהיה רבו המבהק, הגה"ק רבי יהודה אסאד, תלמידו של גאון ישראל רבי מרדכי בנעט, שעל אודותיו מעיד בנו רבי יעקב בנעט (תולדות רבי מרדכי [אפן תקצ"ב] עמ' יח):

"מעולם היה... מן העשרה ראשונים, ושמע מפל אחד ואחד מבאי ביתו את ברכות השחר כדי לענות אמן אחריהם, ואחרי כן אמר הוא עצמו הברכות על הסדר בקול געים ובכונה, קדם שעמד השליח צבור בתפלה".



מצבתו של רבי יעקב דב מרמורשטיין זצ"ל בעירה סעק שברומניה

בקריאת "לדר ודר אודיע אמונתך בפיי".  
שבת שלום,

298 218 מחנול"ן

זעקת הצלה במצלות הים

היא הדבר היחיד שיכול להצילו, אך מכיון שלא חנך ברוח ישראל סבא, לא ידע להתפלל. הוא פשפש בזכרונו בקדחתנות, ובמחו עלה זכרון עמום משנות ילדותו. הִיָּה זֶה בְּאַחַת מֵהַפְּעָמִים הַבוֹדְדוֹת שֶׁהִתְלַוָּה לִסְבוֹ לַתְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. כִּילֵד קֵט הַבֵּיט בְּסִקְרָנוֹת בְּהִיכַל הַמִּפְאָר, וּמִבְטוֹ הִתְעַכֵּב בְּמִיחָד עַל הַשֵּׁלֶט הַמְאִיר שֶׁהֻצַּב עַל עֲמוּד הַחֵץ וּבו נִכְתְּבוּ הַמְּלִים: "שְׁוִיתִי ה' לַגִּדִי תַמִּיד". עֵתָה הַאִירוּ הַמְּלִים הַקְּדוֹשׁוֹת הַלָּלוּ לַגִּיד עֵינָיו, וְהִזְעִקָה בְּקִעָה כְּמַאֲלִיהָ מִמַּעַמְקֵי לְבוֹ:

"שְׁוִיתִי ה' לַגִּדִי תַמִּיד!" זַעַק אֶהְרֹן בְּלְבוֹ, "ה'! אֲנִי יוֹדֵעַ שְׂאֵתָה נִמְצָא אֲתִי כְּאֵן, אֲנִי בְּטוֹחַ שְׂאֵתָה יוֹדֵעַ אֶת הַסִּכָּנָה שֶׁבָּה אֲנִי שְׂרוּי, וְאֲנִי מֵאֲמִין שְׂאֵתָה יָכוֹל לְהוֹצִיא אוֹתִי מִכָּאן בְּרִגְעַת אֶחָד..."

אֶהְרֹן הִתְפַּלֵּל מְקִירוֹת לְבוֹ הַשְּׁבוּר, וְהֵלֵא-אֲמֵן הַתְּרַחֵשׁ: בְּפִתְעָה פִּתְאוּם הִחְלִיט הַחֲשֵׁמְלֹן לָזוּז מִפֶּתַח הַמַּעְרָה, הַמַּעֲבָר הִיָּה פְּנִי, וְאֶהְרֹן מֵהָר לִשְׁעֵט קְדִימָה וְלָצֵאת.

עִם יְצִיאָתוֹ מִפֶּתַח הַמַּעְרָה הַבֵּיט אֶהְרֹן בְּמַד הַחֲמִצָּן, וְהוּא גָּלָה לְחֻרְדָּתוֹ כִּי נֹתֵרוּ בְּבִלּוֹן שְׁלוֹשִׁים שְׁנֵיּוֹת בְּלִבָּד, זְמַן קָצֵר מְדִי בְּשִׁבִיל לְעֻלוֹת כְּאַרְבָּעִים מֵטֵר עַד גִּבֵּה פְּנֵי הַיָּם. הַמּוֹת שׁוֹב אֲרֵב לְפִתְחוֹ, אֶהְרֹן חִזַּר וְשָׁנָן בְּלְבוֹ אֶת הַמְּלִים הַקְּדוֹשׁוֹת, וּלְפִתְעָה נִדְּהַם לְגִלוֹת לְצִדוֹ אֶת חֲבֵרוֹ הָאוֹבֵד. הוּא מֵהָר לְאוֹתָת לֹו כִּי הַחֲמִצָּן שֶׁבְּרִשׁוֹתָ אוֹזֵל, אוֹלָם לְרַעַ הַמַּזָּל גַּם הַחֲמִצָּן שֶׁל חֲבֵרוֹ עָמַד לְאֵזֵל. הֵם תִּקְשְׁרוּ בְּתַנוּעוֹת יָדַיִם, וּבְהִחְלָטָה שֶׁל רִגְעַת הַחְלִיטוֹ לְהִתְאַחֵד בְּדַרְכָּם לְפָנֵי הַיָּם, כְּשֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹרוֹ נוֹשֵׁם שְׁתֵּי נְשִׁימוֹת מֵהַבִּלּוֹן הַנּוֹתֵר.

הַחֲבֵרִים הַמֵּימָנִים הִתְנַהְלוּ כְּבִנְהַל חֲרוֹם, כְּדִי לְחַסֵּף בְּמֵאֲמָץ שִׁיִּדְרֵשׁ בְּמִקְבִּיל תּוֹסֶפֶת חֲמִצָּן. הֵם הִתְקַדְּמוּ בְּאִטְיוּת יַחֲסִית, וּמִפְעַם לְפַעַם שְׂאֵפוֹ שְׁתֵּי נְשִׁימוֹת מֵהַבִּלּוֹן הַמִּתְרוֹקֵן. בְּסוֹף הַדְּרָךְ הֵם כָּבְרָו נֶאֱלָצוּ לְעַצֵּר אֶת נְשִׁימָתָם... אוֹלָם בְּחֻסְדֵי שָׁמַיִם הִגִּיעוּ לְפָנֵי הַיָּם, בְּרִיאִים, שְׁלֵמִים, וּמוֹדִים...

רַק כְּשֶׁנָּחוּ רִגְלָיו עַל אֲדָמָה יְצִיבָה יָכוֹל הִיָּה אֶהְרֹן לְתַת דְּרוֹר לְדַמְעוֹתָיו. רַק עֵתָה יָכוֹל הִיָּה לְשַׁחֵר אֲנַחַת רִוְחָה וְלִהְיוֹת שְׂפָף בְּהוֹדָאָה נְרַגְשֵׁת לְבוֹרָא הַכֹּל יָכוֹל שְׂאוֹתוֹ גְּלָה מִחֻדָּשׁ בְּמַעַמְקֵי הַיָּם, עַל שֶׁהֵעֵנִיק לֹו חַיִּים בְּמִתְנָה וְעַל שֶׁחֲשַׁף בְּלְבוֹ אֶת אוֹצֵר הָאֲמוּנָה שֶׁעַד כֹּה הִיָּה חֲבוּי בְּמַעַמְקֵיו.

עֵתָה, כְּשֶׁהִתְפַּלָּה פִּתְחָה לְפָנָיו פֶּתַח נְסִי לְהִצִּילוֹ מִחַיִּים לְמוֹת, נִפְתַּח לְפָנָיו גַּם פֶּתַח לְאֲמוּנָה, פֶּתַח שֶׁבְּהִמְשֵׁף סִיעַ בְּעֵדוֹ לְשָׁנוֹת אֶת כָּל אֲרָחוֹת חַיָּיו מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה.

שִׁיסְפִּיק לְשִׁמוּנָה דְּקוֹת בְּלִבָּד, הֵם הַחֲלוֹ לְצוּר בַּחֲזָרָה אֶל פְּנֵי הַיָּם, אֲלֵא שֶׁתּוֹךְ כְּדִי עֲלִיָּה הַבְּחִין אֶהְרֹן בְּפִתַח שְׁהִיָּה פְּעוּר בְּאֶחָד הַסְּלָעִים לְצִדוֹ, וְכִמוֹ הַזְּמִינוֹ לְהִצִּיץ בְּעֵדוֹ...

אֶהְרֹן נִטַּשׁ לְרִגַע אֶת חֲבֵרוֹ וְכִשְׁהִצִּץ מִבְּעַד לְפִתַּח הַפִּתְעָה לְגִלוֹת כִּי מְדַבֵּר בְּמַעְרָה קְסוּמָה הַפְּתוּחָה מִצִּד לְצִד. בְּמַחְשֶׁבָה שֶׁל רִגַע הַחְלִיט לְהִכְנִס לְתוֹכָהּ. אֲרָךְ הַמַּעְרָה הִיָּה כְּעֵשְׂרֵה מֵטְרִים, מְרַחֵק שְׁצוּלָלוֹן מֵיָּמֵן עוֹשֶׂה בְּפִחוֹת מִדְּקָה, וְאֶהְרֹן נִכְנַס דְּרָךְ הַפֶּתַח, כְּדִי לְצֵאת בְּמַהְרָה מֵהַצִּד שֶׁכָּנְגַד.

תּוֹךְ כְּדִי מִשׁוֹטוֹ בְּחוֹ אֶהְרֹן אֶת הַיְצוּרִים הַמְּרַהִיבִים שֶׁשָּׁכְנוּ בְּמַעְרָה, בִּינֵיהֶם גָּלָה קְפוּדֵי יָם, אֲלֵמָגִים, צִדְפוֹת וְעוֹד אֵי אֵילוֹ דְּגִיגוֹנִים צְבֻעוֹנִיִּים שֶׁשִּׁיטוּ בְּזֵרִיזוֹת מִצִּדָּה הָאֶחָד שֶׁל הַמַּעְרָה לְצִדָּה הַשְּׁנִי.

אֶהְרֹן שָׁחָה בְּמַהִירוֹת לְצִדָּה הַשְּׁנִי שֶׁל הַמַּעְרָה, אוֹלָם רִגַע לְפָנֵי שְׂיָצָא נִעְתְּקָה גְּלָה נְשִׁימָתוֹ בַּחֲרָדָה. בְּשׁוּלֵי הַמַּעְרָה, מִמַּשׁ צָמוּד לְפִתַּח הַיְצִיאָה, נַח לוֹ בְּשִׁלּוֹה דָג עֵנֵק, חֲשֵׁמְלֹן פְּרָסִי שְׂמוֹ, סַנְפִּירֵיו פְּתוּחִים לְמֵלֵא רַחֵב הַמַּעְרָה בְּאִפְנוֹ שְׂאִינוֹ מֵאֲפֹשֶׁר מַעֲבָר מִבְּלִי לְגַעַת בּוֹ.

כְּאֵן הַמְּקוֹם לְהַסְבִּיר כִּי דָג זֶה שִׁיךְ לְמַשְׁפַּחַת הַחֲשֵׁמְלָנִיִּים. אֵלוֹ דְּגִים שֶׁהַקְּב"ה חָנַן אוֹתָם בִּיכֻלַּת לְהַנְחִית עַל טְרַפְסֵי מַכַּת חֲשֵׁמְלָה שְׂעֵצְמָתָהּ יָכוֹלָה לְהַגִּיעַ לְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְאֵט וְיוֹתֵר. הַחֲשֵׁמְלֹן הַפְּרָסִי הוּא מַהִיּוֹתֵר קְטַלְנִיִּים בְּמִשְׁפָּחָה זוֹ, וְגִיָּעָה בּוֹ עֲלוּלָה לְהִיּוֹת מְסַכְּנָת בִּיּוֹתֵר.

אֶהְרֹן הַמְּבַהֵל נֹתֵר חֶסֶר אוֹנִים. הוּא נִסָּה לְשׁוֹב לְאַחֲרָיו, וְאוֹלָם צִיּוֹד הַצִּלְיָה הַמְּסַרְבֵּל שְׁעָטָה, הַקְּשָׁה עֲלָיו לְשַׁחוֹת לְאַחֲרוֹ בְּחֻלָּל הַצֵּר שֶׁל הַמַּעְרָה.

כְּמוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעֲתָם בְּעַמְדָם עַל שְׁפַת יָם סוּף, לֵלֵא יָכֹלַת לְנוּעַ קְדִימָה אוֹ אַחֲרָה, כֹּן עָמַד אֶהְרֹן עֵתָה בְּמַעַמְקֵי יָם סוּף, כְּשֶׁסִּכָּנָה אוֹרְבַת לוֹ מִכָּל כּוּוֹן. אֵלוֹ הָיוּ רִגְעִים שֶׁל חֲרָדָה מִצְמִיתָהּ. פֶּחַד מוֹת כְּפִשׁוּטוֹ. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נֹתֵר בְּבִלּוֹן שְׂנֵאָא עֲמוֹ, חֲמִצָּן לְעוֹד אֲרָבַע דְּקוֹת בְּלִבָּד. הַמַּחְשֶׁבָה שֶׁהוּא עֵתִיד לְסִים אֶת חַיָּיו כְּאֵן בְּתוֹךְ הַמַּעְרָה, כְּשֶׁשֶׁפֶק אִם בְּכָלֵל יִמְצָאוּ אֶת גּוֹפְתוֹ, טִלְטְלָה אֶת נְשִׁמָתוֹ וְהִעִירָה בּוֹ זְכֵרוֹנוֹת חֲבוּיִים.

בְּרִגְעַת נֹאשׁ שְׁכָּה הַבִּין אֶהְרֹן כִּי הִתְפַּלָּה

סְפוּר זֶה אֲרַע לְפָנֵי כְּעֵשְׂרִים שָׁנָה. בְּאוֹתָם יָמִים אֲמָץ לְעַצְמוֹ ר' אֶהְרֹן אֲזַנְשִׁטִּין אֶת מִקְצוֹעַ הַצִּלְיָה כְּתַחֲבִיב מְרַגִּיעַ, וְהַפְּעַם נִסַּע הַרְחֵק הַרְחֵק כְּדִי לְמַמְשׁוֹ.

אֶהְרֹן, שְׂבָאוֹתוֹ זְמַן עֵדִין לֹא שָׁמַר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, נִסַּע יָחַד עִם חֲבֵרוֹ לְאֵזוֹר מִצְרֵי טִירָאן אֲשֶׁר בְּחֻצֵי הָאֵי סִינַי, לְחוּפוֹ שֶׁל

אֶהְרֹן שָׁחָה בְּמַהִירוֹת לְצִדָּה הַשְּׁנִי שֶׁל הַמַּעְרָה, אוֹלָם רִגַע לְפָנֵי שְׂיָצָא נִעְתְּקָה נְשִׁימָתוֹ בַּחֲרָדָה. בְּשׁוּלֵי הַמַּעְרָה, מִמַּשׁ צָמוּד לְפִתַּח הַיְצִיאָה, נַח לוֹ בְּשִׁלּוֹה דָג עֵנֵק, חֲשֵׁמְלֹן פְּרָסִי שְׂמוֹ, סַנְפִּירֵיו פְּתוּחִים לְמֵלֵא רַחֵב הַמַּעְרָה בְּאִפְנוֹ שְׂאִינוֹ מֵאֲפֹשֶׁר מַעֲבָר מִבְּלִי לְגַעַת בּוֹ.



יָם סוּף. שָׁם, כֹּף שְׂמֵעוֹ, יֵשׁ אֶתֵר צִלְיָה מִיָּחַד וּמְרַהִיב עֵין. הַהֲגָעָה לְמִקְוֵם כְּרוּכָה הִיָּתָה עֲבוּרָם בְּטְרַחָה רַבָּה, אֲךָ הַמֵּאֲמָץ הִיָּה שׁוּהָ. בְּמַעַמְקֵי הַיָּם, מְקוֹם שְׁקֻרְנֵי הַשֵּׁשׁ הַבוֹדְדוֹת הַחוֹדְרוֹת אֵלָיו מִשׁוֹת לוֹ גִּוֹן כְּחֻלְחַל מְסֻתוֹרִי, נִהְנוּ אֶהְרֹן וְחֲבֵרוֹ מִכָּל רִגַע. הֵם הִצְטַלְמוּ לְצִד כְּרִישִׁים עֵנֵקִיִּים, בְּחֵנוּ מְקֻרֹב דְּגִים נְדִירִים וְשׁוֹטְטוּ בֵּין שׁוּיּוֹת אֲלֵמָגִים מְרַהִיבוֹת.

אֶהְרֹן וְחֲבֵרוֹ הִצְטִיטוּ בְּבִלּוֹן חֲמִצָּן הַמְּסַפִּיק לְשִׁהִיָּה שֶׁל כְּמַחְצִית הַשְּׁעָה בַּיָּם, וְכַאֲשֶׁר מִד הַחֲמִצָּן בְּשֵׁר לָהֶם כִּי נֹתֵר בּוֹ חֲמִצָּן

## הצדיק נתבע על שאינו מגן על בני דורו

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו" (טו א)

אמרו חכמים (ויק"ר ה) שפולחן תפלה נגזרה מיתה על כל ארבעת בני אהרן, בשל חלקו של אהרן במעשה העגל, ואולם משה התפלל עליהם, והועילה תפלתו לחצאין והצילה רק את אלעזר ואיתמר.

רבי חיים ויטאל מפרש שלפי שפעם הקב"ה על משה שלא חזר והתפלל שתתבטל הגזרה אף מעל נדב ואביהוא, למרות שראה שהתקבלה תפלתו לחצאין, לפיכך נקט כאן הכתוב לגבי מיתתם לשון "וידבר", שהיא לשון קשה (מכות יא א).

כראיה לכך שהצדיק נושא באחריות לבני דורו והוא נתבע על שלא הגן עליהם בתפלתו, מביא מהר"ח את המספר בגמרא (שם) שכאשר ארע שנטרף אדם בקרבת אזור מגוריו של רבי יהושע בן לוי, לא דבר עמו אליהו הנביא שלושה ימים (ע"ע הדעת טוב).

## תפלת הצדיק מגנה על ישראל

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו" (טו א)

מכך שבתחלתה של הפרשה המזכרת על סדר עבודת יום הכפורים, הזכירה התורה את מיתת בני אהרן, למדו חכמים (רושלמי יומא א א): "שפעם שיום כפורים מכפר על ישראל, כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל".

ואולם רבי חזקיה פייבל פלויט, רבה של שוראן, אומר כי תנאי יש בדבר: כשם שיום הכפורים מכפר רק לאלו השבים בתשובה, כך מיתתם של צדיקים מכפרת רק לאלו השבים בתשובה. וכפי שאמרו חכמים (סנהדרין לו א) שלאחר פטירתו של רבי זירא אמרו הבריונים שגרו בשכנותו: עד עתה חטאנו ורבי זירא היה מבקש עלינו רחמים בתפלתו שלא נענש, אך עתה אם נוסף לחטא, מי יבקש עלינו רחמים? ומתוך מחשבה

## תענה אמונים

פנינים על מצות התפלה

## בכל דור יש משיח הלומד עם תשוב"ר

"אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו"

לפי פשוטו מדבר הכתוב באבותינו אברהם יצחק ויעקב, שלא נתן ה' ליושבי הארץ לגעת בהם, ומפרש הרד"ק (דה"י א' טז כב) שנקראו האבות "משיחי" לפי שהיו חשובים ונכבדים כמלכים שנמשחו בשמן. ואולם חכמים דרשו (שבת קיט ב) כי הכנוי "משיחי" מקוון כלפי תינוקות של בית רבן, ומזהיר הכתוב שלא לגעת בהם, לפי שבהגבל פיהם העולם עומד.

את הטעם שתינוקות של בית רבן נקראו "משיחי" פרש רש"י (שם ד"ה במשיחי) שהוא לפי שהיו רגילים למשת את התינוקות בשמן. ואולם רבי אשיהו פינטו, בפרוש הר"ף על עין יעקב (שם), פרש כי התינוקות של בית רבן מכונים "משיחי" מלשון "שיח שפתים", שלפי שאינם מבינים כפאות את המודם, אין להם פי אם שיח שפתיהם בלבד.

זו שבו בתשובה שלמה (לקוטי חבר בן חיים ח"ב עמ' פח).

## בגדי הלבן מזכירים את העולם הגשמי

"כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו וילבשם" (טו ד)

מדברי המשנה במסכת יומא (לד ב) עולה כי בגדי הלבן שהיה הכהן הגדול לובש בעת עבודת יום הכפורים, היו עשויים מבדים יקרים. המשנה שם אף דנה בשוי המינימלי של בדים אלו, שעלה לסכום רב.

הרבי בעל העקדת יצחק' מאלפסנדר מבאר כי הסבה שבגדי הלבן נתפרו מבדים יקרים ואיכותיים היא, לפי שבעודו לובשם היה הכהן הגדול נושא תפלה על ישראל בעת ששהה בקדש הקדשים לעבודת היום. בשעה זו היה הכהן הגדול מתעלה למדרגה כה גבוהה, עד שהיה מאבד כל קשר עם העולם הגשמי, ולפיכך הלבשוהו בבגדים יקרים, כדי שיזכר שגם בשעה נעלה זו עליו להתפלל על פרוסתם וצרכיהם הגשמיים של ישראל (עקדת יצחק' יום הכפורים).

## התורה והמצוות הן חיינו

"ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה'" (יח ה)

דרש ה'חדושי הרי"מ:

על האדם לשמור תורה ומצוות באפן שירגיש שכל חיותו תלויה בלמוד התורה ובקיום המצוות, וכפי שאנו אומרים בתפלת ערבית: "כי הם חיינו וארץ ימינו".

ולפי שכל חיותנו תלויה אף ורק בתורה ובקיום מצוותיה, אומרים אנו מדי בקר, מיד לאחר ברפת התורה, את ברפת "אלקי נשמה" שנתקנה כדי להודות לה' על שהוא מחזיר לנו את נשמתנו מדי בקר (שיח שרפי קדש' ח"ג אות נז).

על הגר"ח סולוביצ'יק מספר: פעם בקשו אחרים מתושבי בריסק להכניס שניים בסדר הלמוד בתלמוד תורה שבגירה. כשהציגו את תקניותיהם לפני הרב, השיב להם:

"הקדמונים גלו כי בכל דור ודור נולד אדם הראוי להיות משיח, והיה אם דורו ראוי לכך הרי שהוא מתגלה, ואם לאו אינו מתגלה. נתן להסיק מכך שבכל דור ודור באחד מתלמידי התורה יש ילד הצועד יחד עם חבריו בני גילו, והוא עשוי להתגלות כמשיח. בחיידר 'מתקן' כפי שאתם מציעים, המשיח לא יוכל ללמד! על כן אני מתנגד נחרצות לתקניותכם".

בדרך צחות הוסיף ובאר הגר"ח על פי זאת את הסבה שהכתוב מכנה את התינוקות של בית רבן "משיחי": כיון שבכל דור יש בין תשוב"ר מי שראוי להיות משיח, מזהיר הכתוב "אל תגעו במשיחי" - אל תגעו בדרך חנוכה של תשוב"ר! שפדי שהמשיח יוכל לצמח בין כתלי התלמוד-תורה, עליו להתנהל בכל פרטיו על טהרת הקדש ממש, ללא תערובת זרה כלשהי, ואפלו כזו שעל פי ההלכה נראה שאין בה כל מניעה (הרב מבריסק' ח"א עמ' 239).

## ה'זוי העמודים'

### כ"ח בניסן ת"ב

רבי שבתי שעפטיל הלוי הורוביץ נולד לאביו רבי ישעיה הלוי - השל"ה הק'. למד תורה מפי אביו הגדול ומפי בעל הכל' יקר, שבאותה עת כהנו יחד ברבנות פראג.

בשנת שפ"ב, בעלות אביו הגדול לארץ ישראל, התמנה למורה צדק ומגיד מישורים בקהלת פראג המעטירה. בשנת שפ"ח התמנה לרבה של פיודא, בהמשך התמנה לרבה של פרוקפארט, ובשנת ת"ג הכתר לרבה של פוזנא. בכל מקומות רבנותו החזיק רבי שעפטיל ישיבה והעמיד תלמידים הרבה.

אחר הצער והחרבן שפקד את עם ישראל בפרעות ת"ח-ת"ט, נאסרו נשים רבות בככלי העגון, ורבי שעפטיל עסק רבות בהתרתן. עקב המאורות שתכפו נאלץ רבי שעפטיל להמלט מפוזנא, ובשנת ת"ד התקבל כאב"ד בעיר וינה אשר הפכה בימיו למרכז יהודי גדול.

רבי שעפטיל חבר את ספרו 'זוי העמודים', שתכנו פרקי מוסר על ששת עמודי העולם המפרטים במסכת אבות (א ב; א ח): תורה, עבודה, גמילות חסדים, אמת, דין ושלום. את ספרו הדפיס רבי שעפטיל בסוף ספרו של אביו 'שני לוחות הברית'. חבורים רבים שכתב, ביניהם חבורים בהלכה, על מסכתות הש"ס ועל התורה, נותרו בכתב יד.

ביום ששי כ"ח בניסן ת"כ הסתלק רבי שעפטיל לבית עולמו, ונטמן בבית העלמין היהודי העתיק הנמצא בפרבר רוסא שבוינה.

רק יקבל ענש על כך... ותורה כזו לא תצליח (ראה במ"ר כב ז)... ואפשר דאפלו דיעבד לא יצא ידי 'שנים מקרא' דהוי מצוה הבאה בעברה".

ואולם מה שכתב שהמתפלל באמצע חזרת הש"ץ מאבד אף את מה שהשיג בתפלה שהתפלל כדיו, הוא דין מחדש הצריך באור, וכי משום שלא ענה אמן אחר חזרת הש"ץ, יפסיד גם את מה שהשיג בתפלת הלחש?

### תפלת הלחש תלויה בעניית אמן

בספר 'ענינו של יום' (מועדים, פרק לא) באר זאת על פי חדושו של האר"י ז"ל (סי' כב), שהטעם שתקנת הקדמונים שיחזרו הש"ץ על התפלה נהגת גם כיום, אף שכבר אין מי שיוצא ידי חובת תפלה בכך, היא לפי שיש טעם נוסף לתקנה זו, והוא השלמת אמן על ברכות התפלה. שכן פסק הרמ"א (או"ח קסז ב) שעניית אמן אחר ברכה היא חלק מן הברכה, ולכך על המברך לכוון לצאת ידי חובת עניית אמן מפי העונה אמן אחר ברכתו. כדי להשלים את ברכות התפלה הנאמרות בלחש בעניית אמן, תקנו שיחזרו הש"ץ על התפלה וענו אמן אחר ברכתו.

מעשה יש לפרש שבעל 'זוי העמודים' סבר כדבריו שברכות הלחש נשלמות בעניית אמן אחר חזרת הש"ץ ונחשבות כתפלה אחת, וממילא גם מי שכוון בהלכה בתפלת הלחש, תפלתו תלויה ועומדת בעניית אמן אחר חזרת הש"ץ, ואם לא ענה אמן מאבד אף את תפלת הלחש.



תמונת מצבת הדג בבית העלמין הישן בווינה, סמוך לקברו של רבי שבתי שעפטיל הורוביץ, בעל 'זוי העמודים'.

על המסתתר מאחורי מצבה זו מספר: פעם קנה אחד מתושבי וינה דג לכבוד שבת, ובטרם הרגו כדי להכינו לאכילה, פתח לפתע הדג את פיו וזעק: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד". הלה פנה לרבי שעפטיל שכהן באותה עת כאב"ד בעיר ושאלו כיצד עליו לנהג, והרב הורה לו לקבר את הדג בבית הקברות היהודי. האישה צית לפסקו של הרב ואף הקים על הקבר מצבה בדמות דג למזכרת נצח (אדיר במרום עמ' שנח).

### המזלול בעניית אמן אין תפלתו נשמעת

בספרו 'זוי העמודים' (עמוד העבודה פ"י אות לד) כותב רבי שבתי שעפטיל הורוביץ, כי מי שאומר תפלות ותחנונים בעת חזרת הש"ץ, במקום להקטיב לברכות היוצאות מפי החזן ולענות אחריהן אמן, מלבד שתפלותיו הנאמרות באותה עת לא יענו, הוא אף מאבד את מה שהשיג בתפלת הלחש שהתפלל עם הצבור כדיו, ואלו דבריו:

"גם בזה רגיל אני למחות, לאותם אנשים המתפללים תחנונות ובקשות בעת שהשל"ח צבור חוזר ומתפלל תפלת שמונה עשרה, כי בודאי מה שבקשו לא נתן להם, ומה שבקשו נטלה מהם. רצוני לומר, כי המסכם מכל הפוסקים, שכתשליח צבור חוזר ומתפלל שמונה עשרה, יש לקהל לשתק ולענות אמן, ולכוון לברכות שמברך החזן, ומי שאינו נזהר בזה מה שבידו נטלה הימנו ומה שבקש בשאר תחנונות לא נתן לו, כי בא זה ואבד את זה".

### תפלה הבאה בעברה

דברי בעל 'זוי העמודים' לכאורה צריכים באור: בשלמא מה שכתב שהתפלה שמתפלל האדם בעת חזרת הש"ץ במקום לענות אמן כדיו אינה נענית, מובן, שכן תפלה שנאמרה באסור דומה היא למצוה הבאה בעברה" שאין יוצאים בה ידי חובת מצוה. וכפי שכתב בספר 'ארחות ישר' (ערך תפלה, קצת דיני תפלה אות כח): "אסור לדבר בשעת חזרת הש"ץ ואפלו לומר תחנונים או ללמד (שו"ע או"ח ככד ז). והלומד או קורא הפרשה בשעת חזרת הש"ץ ומדיש, לא די שלא יקבל שכר